

Lakatos Júlia

Emmanuel Macron: a nagy illuzionista?

A francia köztársasági elnökről viszonylag stabil képe van ma Magyarországon a két politikai tábornak. Ám meglehet, hogy nem minden az, aminek látszik. Az Emmanuel Macronról – ahogy bármely külföldi politikusról – rendelkezésünkre álló információk ugyanis többszörös szűrőn mennek keresztül, mire eljutnak a hazai hírfogyasztókhoz. Ez – bár köztudott – most azért érdekes, mert az utóbbi hetekben a jobboldali véleményformálók, de még Orbán Viktor is felfigyelt Macron 2019. augusztus 27-én, a nagykövet konferencián elhangzott beszédére, amelyben a francia köztársasági elnök kétségtelenül dicsérte a magyar miniszterelnök munkásságát. Ám e beszédben elhangzott az is, hogy nem lehet hagyni, hogy Orbán Viktor vagy Vlagyimir Putyin álljon az élére a Macron által európai civilizációs projektnek nevezett reformoknak. Hogyan lehet, hogy Macron beszéde mégis „sikertörténetként” vonult be a magyar kormánypárti kommunikációba? Egyáltalán, hogy lehet, hogy Emmanuel Macron és Orbán Viktor, még ha olykor éles kritikával is illeti egymást, immáron nem először áll ki a másik politikája mellett? Egy tavalyi kutatásunk továbbvitele világosan megadja a kérdésre a választ.

Politikai pálfordulás?

Kezdjük azzal, hogy miért is kapták fel nálunk ezt a beszédet? Amellett, hogy a francia köztársasági elnök elismerően nyilatkozott Orbán Viktornak az EU-t megújító szándékáról, olyan dolgokat mondott a nyugati világrendről, liberalizmusról, de még Oroszországról és Kínáról is, amiket eddig nemigen lehetett hallani tőle. A hazai jobboldalon ennek megfelelően egyfajta politikai megvilágosodásként tálalták a beszédet. Lánczi Tamás elemzésében egyenesen “Macron ősödi beszédének” nevezte, holott, ha összevetjük a tavaly decemberben megjelent Négy vezető, negyven beszéd című kutatásunk eredményeivel, cseppet sem meglepő a beszéd tartalma. Ha valamihez hasonlít, az épp Orbán Viktor tusnádfürdői beszédei. Az, hogy mégis az újdonság erejével volt képes hatni, összhangban áll korábbi kutatásunk legfontosabb felfedezésével, történetesen azzal, hogy az a kép, amit a magyar hírfogyasztó Macronról kap, erősen eltér attól, amit a beszédei valójában mutatnak. Sokkal nagyobb a tematikus egyezés Orbán Viktor elképzeléseivel, mint hinnénk, és számos kérdéstről (migráció, uniós reformok, nemzeti szuverenitás) jóval cizelláltabban gondolkodik annál, mint ahogy a hazai (kormánypárti és nem kormánypárti) sajtóban megjelent információk alapján vélhetjük. Hasonlóan gondolkodnak a politikai cselekvésről, még ha ugyanazon helyzetértékelésből olykor nagyon más következtetéseket vonnak is le. Nem véletlen, hogy 2019 márciusában Orbán Viktor például nyilvánosan dicsérte Emmanuel Macron Európa megújítására irányuló koncepcióját.

Sokak úgy gondolják, hogy Magyarország miniszterelnöke nincs olyan pozícióban, hogy víziót fogalmazzon meg Európa számára. Sehol sincs azonban megírva, hogy csak nagyhatalmak tehetik meg ezt. Ha így volna, akkor Emmanuel Macronnak se lehetne európai reformkonceptiókat felvázolnia. Ugyanis bár Magyarországról nézve Franciaország nagyhatalom, de a franciák nem így élik meg jelenlegi helyzetüket. Macron épp azon fáradozik, hogy növelje országának geopolitikai jelentőségét, visszanyerje gyarmattartói múltja idején tapasztalt politikai, gazdasági súlyát, presztízsét. Egyik említett politikus sem szívjósból fogalmazza meg tehát ezeket a programokat, víziókat, hanem mert szeretnének regionális vezetővé előlépni térségükben, továbbá a jelenleginél jobb feltételeket kicsikarni az EU-n belül nemzetük számára. Ehhez a határaikon túlmutató koncepcióval kell rendelkezniük, és arra kell törekedniük, hogy – hol erővel, hol alkuval, hol meggyőzéssel – fokozatosan érvényesítsék akaratukat a nemzetközi közegben.

A fokozatosság kulcsfontosságú ebben a kérdésben. Ahogyan Orbán Viktor is minden évben kicsit részletesebben fejti ki politikájának elméleti alapjait, formálva, változtatva azon, úgy Emmanuel

Macron is így tesz immár harmadik éve a nagykövetségi konferencián elhangzó beszédeiben. Ez azért is fontos, mert Orbán Viktor és Emmanuel Macron esetében a reformok végrehajtásának

Négy vezető, negyven beszéd című elemzésünkben három fókuszmotívum: a vezetői karakterhez, a liberális világrendhez és a bevándorláshoz fűződő viszony középpontba állításával négy meghatározó vezető politikus, Angela Merkel, Emanuel Macron, Vlagyimir Putyin és Orbán Viktor azonos számú beszédét elemeztük. Emmanuel Macron esetében a beszédek kiválasztásakor az egyik szempont az volt, hogy olyanok kerüljenek a mintánkba, amelyekből nemcsak a köztársasági elnök franciák számára felvázolt Franciaország-víziójáról kaphatunk képet, hanem arról is, hogy hogyan helyezi el Franciaországot a globális kontextusban. Mivel az elemzés elkészültekor Macron hivatali idejének még csak második évében volt, és szükségünk volt összehasonlítási alapra, olyan beszédek is beválogattunk, amelyekkel hagyományt kívánt teremteni. Ennek megfelelően a 2017-es és 2018-as nagykövetségi konferencián elhangzott beszédeit is elemeztük.

gyorsasága (nem csak tartalma) politikai ellenérzést, értetlenséget és ellenállást váltott ki. Macron esetében ez a sárgamellényes tüntetésekben csúcsondult ki, ami ugyan némi korrekcióra kényszerítette, azonban alapvetően nem változtatott mondanivalóján. A korrekció jelen esetben azt eredményezte, hogy még mélyebben kezdte el kifejteni programját. Idei beszéde teljes mértékben belesimul a korábbi mintába, annyiban más, hogy a tüntetéseket követően igyekszik jobban elmagyarázni reformjai szükségességét, illetve hogy most már kétévnyi ideológiai megalapozás áll mögötte.

Macron nagykövetségi konferencián elhangzott beszédei jellemzően a problémák gyökeréig vezetnek vissza a hallgatóságot, és minden esetben megoldási javaslattal, valamiféle célkitűzéssel vagy egy már elért eredmény ismertetésével zárulnak. A problémákról globális és regionális áttekintést nyújtanak, láttatják, hogy ezek nem önmagukban állnak, és kezelésük is többféle megközelítést igényel. Minden beszéd valamit hozzátesz a koncepcióhoz, az ismétlődő beszédek egymásra épülnek, így minél több beszédet olvas az ember, annál összetettebb képet kap Macron cselekvési tervéről. Korábbi vizsgálatunk során a beszédek tartalmi konzisztenciáját tartottuk legfontosabbnak. Egy szerzőtől származtak, azonos stílusban és koncepció mentén íródtak, olykor egész mondatokat hasznosítottak újra. A beszédek rendszeresen visszautalnak korábbi fontosnak tartott nyilatkozatokra, leggyakrabban az Európa megújítására tett javaslatairól szóló, Sorbonne-on elhangzott beszédre.

Ha valamiféle politikai pálfordulás után nyomozunk, érdemes megemlíteni, hogy Macron kommunikációs igazgatója, Sylvian Fort, aki a köztársasági elnöki médiakampányát vezette, majd szövegírója lett, januárban távozott Macron mellől. Habár személyes okok kötetkeztében (Francois Pinault milliárdos velencei

és párizsi múzeumait fogja igazgatni), távozása minden bizonynyal összefügg a sárgamellényes tüntetések negatív politikai hatásaival is. Ugyanakkor Forthoz már a bejelentés előtt, októberben csatlakozott utódja, Jonathan Guémas. Ezt akkor azzal indokolták, hogy az EP-választások előtt az elnök szeretne időt fordítani arra, hogy jobban elmagyarázza reformjait. Macron úgy érezte ugyanis, hogy annak érdekében, hogy összhangba hozza egymással reformterveinek elemeit, elhanyagolta a pedagógia eszközeinek alkalmazását. A felismerés, hogy jobban oda kell figyelnie az emberekre, és hogy a reformok gyorsasága, illetve Macron türelmetlensége az emberekben azt a képzetet keltette, hogy az elnök a néppel szemben türelmetlen, egyre inkább formálja Macron kommunikációját az Európa parlamenti választások óta. Legutóbb épp a Time magazinnak nyilatkozott erről, hozzátéve, hogy a sárgamellényes tüntetések végső soron jót tettek neki, mert emlékeztették arra, mi a teendője. Fort távozása azonban csak a jéghegy csúcsa volt. Az év elején távozott – többek között – Macron nemzetközi kommunikációs tanácsadója is, ami a már felsoroltak mellett előhírnöke volt a hangsúlyeltolódásoknak. Ezek azonban – mint látni fogjuk – nem jelentősek, semmiképp sem indokolják az utóbbi időben tapasztalható rácsodálkozást a magyar jobboldali sajtóban.

Harc Európáért

Egymás mellé helyezve Macron három, nagyköveti konferencián mondott beszédét, nem tűnne fel senkinek, hogy szövegíró- vagy kommunikációs stratégiai váltás történt. Hogy érzékeltesük ezt, íme egy összefoglaló beszédeiről előző kutatásunkból:

“A beszédek programadó jellegűek, és határozott nemzeti, regionális és globális vízióról árulkodnak. Értékelik a világpolitikai konstellációt, és elhelyezik ebben Európát, Franciaországot. Geopolitikai és stratégiai elemzések, hasonlóan, mint Orbán Viktor tusnádfürdői beszédei. Ha azt gondoltuk volna, hogy az a műfaj, hangnem, amelyet a magyar miniszterelnök ezekben a beszédekben képvisel, unikális, érdemes elolvasni a francia elnök megnyilvánulásait. Macron mindegyik vizsgált beszéde hasonló koncepciót követ, ami új megvilágításba helyezi Orbán kommunikációját. A két ország vezetőjét ugyanis ugyanaz a kérdés foglalkoztatja: hogyan lehet a nagyhatalmi és a befolyásos, nem nemzetállami szereplők mellett egy országnak nagyobb világpolitikai befolyásra szert tenni, mint amelyet mérete, gazdasága egyébiránt indokolna? Ezt Macron úgy fogalmazta meg az első nagykövetségi konferenciáján, hogy a nagyhatalmak „összekötője” szeretne lenni, nem „lekötélezettje”. A szuverenitás, valamint ennek a megsokszorozására szolgáló multilateralizmus beszédeinek sarokkövei. Visszatérő elemek (tematikus gócpontok) továbbá még: a biztonság és terrorizmus, migráció, Európa, demokrácia és illiberalizmus/autoritarianizmus, globalizáció, valamint a globális egyenlőtlenségek és a fejlesztéspolitikák, továbbá az oktatás, kultúra, klímaváltozás, egészségügy, kereskedelem és digitalizáció.”

2019-es beszédében Macron öt fő pontot vázol fel. A hatalmi egyensúly megteremtésének igényét, az európai szuverenitás építését, a mediterrán és afrikai partnerség kérdését, a multilateralizmust, valamint a diplomáciai módszerek megújításának fontosságát. A két korábbi, nagykövetek előtt tartott beszédének fő motívumai a szuverenitás, a multilateralizmus, az európai reformok, a demokrácia helyzete, valamint a globalizáció hatásai voltak. Nem mondható el tehát, hogy elmozdulás történt volna korábbi megközelítéséhez képest. Olyannyira nem, hogy

a felkapottá vált mondat, miszerint Orbán Viktor munkásságával, habár nem ért egyet, mégis inspirálónak tartja, folytatódott, korábbi kritikusabb hangvételének megfelelően. A teljes mondat így: "Az európai civilizáció projektje élén sem a katolikus Magyarország, sem az ortodox Oroszország nem állhat, és ezt mégis hagytuk e két vezetőnek. Nagy tisztelettel mondom, hallgassunk magyarországi vagy oroszországi beszédeket. E projektek között vannak különbségek, de van kulturális és civilizációs életerejük, mely inspiráló, jóllehet a magam részéről rossznak tartom. Ez a mi európai projektünk – melyről mélyen azt hiszem, hogy egy francia projekt is – amelynek az embereket inspiráló erővel kell bírnia."

De mi is az a civilizációs alap, amiről Macron beszél? A köztársasági elnök a geopolitikai és stratégiai változások felvázolásával kezdte beszédét, kiegészítve ezt a gazdasági és a technológiai, valamint ökológiai változások kérdéseivel, aztán ebben a keretben elhelyezte Franciaországot és az Európai Uniót is. A tekintetben, hogy mi a teendő Franciaország számára, valóban azt mondta, hogy civilizációk és nemzetek eltűnhetnek, így Európa is megszűnhet létezni jelen formájában, és nem marad más, mint két nagy pólus, az Egyesült Államok és Kína. Lényegében e két nagyhatalmi dominancia között lehet majd választani. Épp ezért Macron az ellenállást választja, úgy gondolja, ennek szellemében kell meghozni a jövő reformjait, melyek szellemiségét nemcsak Európában, de univerzálisan is el kell terjeszteni. E tekintetben szinte teljes mértékben megegyezik stratégiája Orbán Viktoréval, azzal a különbséggel, hogy Macron a humanista eszmékre és ezek inspiráló erejére alapozná változtatási kísérletét, míg Orbán a keresztény szabadság/illiberális demokrácia általa képviselt rendszerére, amely a zsidó-keresztény alapú európai kultúra megőrzésére, a demográfiai fenntarthatóság nevében

a családpolitikára és az ezeket megalapozó gazdasági szuverenitás elérésére koncentrálnak.

Macron elsősorban hatalmi egyensúlyt szeretne teremteni. Ennek kiemelkedő pontja, hogy szerinte Európának újra kell fogalmaznia viszonyát Oroszországhoz, egyszerűen azért, mert ők is Európa tagjai. Amennyiben ezt nem teszi meg, Európa továbbra is tele lesz befagyott konfliktusokkal, és továbbra is az Oroszország és az Egyesült Államok között zajló stratégiai küzdelem színtere lesz. A már említett európai civilizációs alap megteremtésének előfeltételeként tekint az Oroszországgal való kapcsolat újragondolására, véleménye szerint ugyanis, ha izolálják, más nagyhatalmakkal – például Kínával – fog szövetséget kötni, és ez nem érdeke Európának.

Beszédének ez a része mutatja a korábbiakhoz képest a legnagyobb elmozdulást. Habár Macron korábban is szorgalmazta a párbeszédet Oroszországgal, ez valóban jelentős szemléletváltás, mely azonban nem ideológiai közeledés, pusztán érdekközösségen alapuló nyitás. Számára minden ilyen javaslatnak Franciaország és Európa megerősítését kell szolgálnia, épp ezért fogalmazza meg a technológiai szuverenitás igényét, és azt, hogy ebben az Egyesült Államok nem partner, európai stratégiát kell kialakítani. Végül, de nem utolsó sorban azt javasolja, hogy Kínával is meg kell teremteni azt a hatalmi egyensúlyt, amiről beszélt. Mint fogalmazott, Kína megváltozott, és vele együtt a világ is. Ezért úgy véli, meg kell teremteni „a 21. századi „euro-kínai partnerséget”, amelyben Franciaországnak, Németországgal és az Egyesült Királysággal egyetemben történelmi szerepe van. Macron Kínát diplomáciai zseninek nevezi, amiért Európa megosztására törekszik, hogy meggyengítse azt. Éppen azért hívta meg Angela Merkelt, német kancellárt és Jean Claude

Junckert, az Európai Bizottság elnökét a kínai elnök párizsi látogatására (2019. március 25.), hogy végre egy igazi kínai–európai stratégia legyen, ne csak francia–kínai.

Az egyensúlyi törekvések mellett az európai szuverenitás is ismét külön pontot érdemelt a 2019-es nagyköveti konferencián mondott beszédben. Macron úgy fogalmazott, hogy sokáig hibát követtek el azzal, hogy a szuverenitás szót meghagyták a nacionalistáknak, holott véleménye szerint “a szuverenizmus egy szép szó.” A demokrácia és a köztársaság alapjára utal, arra, hogy végső soron a nép a szuverén. Macron úgy gondolja, hogy szükség van az európai szuverenítésre, elsősorban a védelemben, illetve a határok ellenőrzésében. A korábbi beszédek egyik meglepő fordulata volt, hogy – szemben az idehaza kirajzolódtól, látszólag a teljes és feltétel nélkül befogadáspárti Macron-képpel – nagyon is hasonló menekültpolitikát vázolt fel beszédeiben a francia köztársasági elnök, mint Orbán Viktor. Ez továbbra is fennáll, a köztársasági elnök a 2019-es nagyköveti konferencián mondott beszédében hangsúlyozta, hogy meg kell akadályozni a menekültek Európa felé történő áramlását, felgyorsítani azoknak a visszatérését, akik nem jogosultak belépni Európába. Emellett nagyobb erőfeszítést kell tenni az emberkereskedelem megfékezésére.

A szuverenitás és multilateralizmus kérdése kiemelten szerepelt az általunk korábban vizsgált két szövegben. Macron úgy gondolja, hogy a globális kihívásokat csakis a sokszínű szuverenitással és a szuverén államok együttműködésével lehet kezelni. Habár sem korábban, sem most nem foglalt állást a föderalizmus vs. nemzetek Európája vitában, e tekintetben inkább Orbán Viktorhoz áll közelebb elképzelése, mint Angela Merkelhez. Fontos azonban ezúttal is kiemelni, hogy szuverenitás értelmezése eltér Orbán Viktorétól. Macron visszatérően hangsúlyozza, hogy a

szuverenitásnak több szintje van. Az európai szuverenitást külön kiemeli, elválasztva a nemzetitől, mivel úgy véli, hogy csak ezzel lehet megvédeni Európa értékeit és érdekeit. Ez a Macron és Orbán közötti felfogásbeli különbség talán legélesebben a multilaterális kérdéskör kapcsán nyilvánul meg. Macron azt hangsúlyozza, hogy nem érdeke Európának, hogy egyesek a multilaterális kereteken kívül döntsenek a kérdésekről. Az ilyen különutasság esetében ugyanis fennáll a veszélye annak, hogy egyesek, például Kína, létrehoznak egy alternatív multilaterális keretrendszert. Miközben fontosak a szuverenitás szintjei, ahhoz hogy közös diplomáciai sikereket érjenek el, részt kell venni a multilaterális fórumokon (például az ENSZ-ben), és meg kell újítani azokat, amelyek válságban vannak, annak érdekében, hogy reflektáljanak például az általa felvázolt kihívásokra.

Beszédének utolsó fő pontjában visszatért a belpolitika színterére és megfogalmazta, hogy az általa felvázolt modell hogyan függ össze a francia diplomáciai testülettel szemben támasztott elvárásaival. A diplomácia módszereinek megújítása kapcsán újfent kitért arra, hogy bátornak és kreatívnak kell lenni a változtatásban. Ha Franciaországnak, Európának nincs meg a bátorsága, hogy felülvizsgálja gondolkodási mintáit, automatizmusait, senki nem fogja megtenni ezt helyette. Holott Európa az egyetlen, amely nem engedheti meg magának a mozdulatlanságot: számára a mozdulatlanság végzetes. Mint fogalmazott, másoknak lehet nem multilaterális, unilaterális vagy bilaterális stratégiája, nekünk nem. Ezért kell cselekedni.

Macron trükkje

Macron és Orbán viszonya habár támogató, mégis kicentizett. Ez a viszony elsősorban azért jöhetett létre, mert hasonló módon gondolkodnak a politikai innováció szükségességéről, a szavak politikaformáló erejéről, a változtatások szellemi megalapozásának szükségességéről, és a globális, európai és nemzeti reformok szintjén való gondolkodásban is ugyanazon iskola képviselői, ahogyan a konfliktusvállaláshoz való hozzáállásuk is azonos. Mégsem egymás tükörképei, és nézetkülönbségeiket nyilvánosan hangoztatják is, de könnyebben szót értenek, mint azok, akik az európai status quo fönntartásához ragaszkodnak.

Beszédében egy ponton Macron úgy fogalmaz, hogy “Barátaink ellenségei, nem a mi ellenségeink, nem tilos velük szóba állni.” Ugyan ezt nem Magyarországra értette, de magyarázó erővel bír az Orbán és Macron közötti – nem kritika nélküli – kölcsönös tiszteletre. Macron, habár érti Orbán törekvéseit, továbbra is egyértelműen úgy gondolja, hogy a hasonló újjítási szándékok ellenére neki kell olyan nagyszabású javaslatokat tenni, amelyek elvezetnek az EU reformjához, valamint a globális problémák megoldásához. Ugyan egymással versengő koncepciókat vázolnak föl Európa megújítására, e versengés mindkettejük céljait szolgálja, és mindkét politikust arra ösztönzi, hogy részletesebben fejtse ki gondolatait, európai vitát generálva és közös céljaik elérését segítve ezzel.

Macron azonos szavakkal operál, mint Orbán, és hasonló dolgokat is mond: a szuverenitás mindkettejük politikai szókészletének alapja, de a szuverenitás Macron esetében nemzeti szintűt és európai szintű szuverenitást is jelent. Az utóbbi multilateralizmust feltételez, így a szuverenitásközpontú macroni politika a legtöbb

esetben szembe megy az orbánival. Ugyanakkor Macron az európai szuverenitást a francia szuverenitás megerősítésére kívánja használni, ami egy újabb csavar gondolatmenetében.

Macron trükkje azonban abban rejlik, hogy tulajdonképpen maga is populista, csak ezt egyfajta pártokon és nemzeteken átívelő megújítási koncepcióba csomagolja. Kiszolgálja azt a változási igényt, amit az Európai Unió állampolgárai régóta jeleznek, azonban a mainstream nem reagált rá, csak az olyan politikusok, mint Orbán Viktor. Macron azért támogatja a változtatás agendáját, mert így a szalonképes reformer képében tud feltűnni, kényelmesen meglovagolva az Orbán által keltett hullámokat. Épp annyira kritizálja, hogy kellőképpen megkülönböztesse magát, de közben épp annyira dicséri is a változtatásra irányuló törekvéseket, hogy legitimitást adjon a status quo megváltoztatása gondolatának. Emiatt tudtak beszédére rácsatlakozni a jobboldali szerzők, illetve Orbán Viktor is, aki [2019-es kongresszusi beszédében](#), fölidézve Macronnak a világrend kétpólusúvá válásáról szóló gondolatát, úgy fogalmazott, hogy ma már ellenlábasaik vezére is ugyanazt mondja, mint ő, igaz, amikor ő mondta még "holdkóros idiótának" minősítették.

Természetesen nem véletlen, hogy rendre visszatérnek az immár több mint egy hónapja elhangzott macroni beszédre, hiszen a benne megfogalmazott kritika ellenére hosszú idő után olyan politikustól kapott a magyar miniszterelnök politikája megerősítést, aki a mainstream által is elfogadható. Mindez azonban nem valami politikai megvilágosodás eredménye, hanem egy nagyon is tudatos politikai építkezésé, melynek folytatását minden bizonnyal láthatjuk majd a következő nagykövetségi konferencián.